

INNOVATSIYON FAOLIYATNI MOLIVAVIY QO'LLAB- QUVVATLASH MEXANIZMLARI

Tolibov Abdulloh

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Jahon iqtisodiyoti” yo‘nalishi magistranti

E-mail: tolibovabdulloh292@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqolada O‘zbekistonda innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlashning moliyaviy mexanizmlari ko‘rib chiqiladi va “Innovatsion strategiya 2030” milliy dasturi doirasida ularning samaradorligi baholanadi. U davlat grantlari, venchur kapitali, xalqaro donorlik dasturlari va universitetlar orqali tijoratlashtirish kanallarini o‘rganadi. O‘sib borayotgan institutsional qo‘llab-quvvatlashga qaramay, investitsiyalar hajmini oshirish, xavflarni baholashni yaxshilash va xususiy sektor ishtirokini rag‘batlantirishda muammolar saqlanib qolmoqda. Tadqiqot venchur kapital bozorlarini rivojlantirish, aralash moliya vositalarini joriy etish va barqaror innovatsion ekotizimni yaratish uchun tadqiqot natijalarini tijoratlashtirishni kuchaytirish kabi siyosat choralari taklif qiladi.

Kalit so‘zlar: innovatsiyalarni moliyalashtirish, venchur kapitali, ilmiy-tadqiqot ishlarini moliyalashtirish, tijoratlashtirish.

Kirish

Texnologik taraqqiyot va raqobat jadallashib borayotgan bugungi dunyoda innovatsiyalar barqaror va uzoq muddatli iqtisodiy taraqqiyotni ta‘minlashning asosiy omiliga aylandi. Bilimga asoslangan iqtisodiyot sari borayotgan O‘zbekiston uchun innovatsion faoliyatni samarali moliyaviy qo‘llab-quvvatlash

tizimini shakllantirish hukumatning eng muhim ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bunday moliyaviy mexanizmlar nafaqat tadqiqot va innovatsiyalarni rag'batlantirish, balki ularni tijoratlashirishni qo'llab-quvvatlash va jahon bozorida mamlakatning raqobatbardoshligini oshirish uchun ham zarurdir.

Garchi innovatsiyalarni rag'batlantirish bo'yicha turli dastur va strategiyalar qabul qilingan bo'lsa-da, moliyaviy resurslardan foydalanishni ta'minlash, institutlar o'rtasidagi muvofiqlashtirishni yaxshilash va innovatsiyalarni boshqarish samaradorligini oshirishda muammolar mavjud. Mazkur tadqiqot O'zbekistonda innovatsiyalarni moliyalashtirishning hozirgi holati va mexanizmlarini o'rganadi, asosiy qiyinchiliklarni aniqlaydi va tizimni "O'zbekiston – 2030" strategiyasida belgilangan maqsadlarga muvofiq takomillashtirish bo'yicha takliflar beradi.

Metodologiya: Ushbu tadqiqot ilm-fan va innovatsiyalarga oid rasmiy hujjatlar, qonun hujjatlari va milliy dasturlar tahlilini o'z ichiga olgan sifatli yondashuvga asoslangan. O'zbekistonda innovatsiyalarni moliyalashtirishning joriy tuzilishi va dinamikasini baholash uchun Iqtisodiyot va Moliya vazirligi, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi hamda Jahon banki kabi xalqaro tashkilotlarning statistik materiallaridan foydalanildi. Bundan tashqari, mahalliy sharoitda qo'llanilishi mumkin bo'lgan saboqlarni aniqlash uchun innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xalqaro tajribalar solishtirildi.

Tahlil va natija: So'nggi bir necha yil ichida O'zbekistonda innovatsiyalarga yo'naltirilgan iqtisodiyotni barpo etish borasida salmoqli sa'y-harakatlar amalga oshirildi. Hukumat tomonidan ilmiy-tadqiqot va tadbirkorlikni

rivojlantirishga qaratilgan Innovatsion rivojlanish jamg'armasi, texnoparklar, startaplarni qo'llab-quvvatlash markazlari tashkil etildi. Moliyalashtirishning asosiy manbalariga davlat budjeti, davlat-xususiy sheriklik, xalqaro grantlar va cheklangan miqdorda venchur kapital qo'yilmalar kiradi. Biroq, institutsional tarqoqlik, xususiy investorlarning sust jalb etilishi, ilmiy tadqiqot natijalarini tijoratlashtirish sustligi sababli bu mexanizmlarning samaradorligi haligacha kerakli darajada emas.

Innovatsiyalarni rivojlantirish jamg'armasi ilmiy loyihalar va startap tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashga o'z hissasini qo'shdi, biroq uning imkoniyatlari innovatorlarning ortib borayotgan ehtiyojlarini qondirish uchun hali ham yetarli emas. Venchun kapital bozori, asosan, investorlarning cheklangan ishonchi va tavakkalchilikni moliyalashtirish bo'yicha keng qamrovli qoidalarining yo'qligi tufayli rivojlanmaganligicha qolmoqda. Tijorat banklari, shuningdek, innovatsion loyihalarga nisbatan past qiziqish bildirmoqda, chunki ularning yuqori tavakkalchilik va o'zini oqlash muddati uzoq, bu esa startaplarning moliyaviy resurslarga kirishini cheklaydi.

Ilmiy-tadqiqot muassasalari va sanoat korxonalari o'rtasidagi hamkorlikning sust yo'qligi yana bir qiyinchilikdir. Ko'pgina ilmiy ishlanmalar foydalanilmayapti, chunki ularni bozorga olib chiqishning aniq moliyaviy yoki tashkiliy yo'li yo'q. Bu aloqani maqsadli davlat dasturlari, fiskal rag'batlantirish va qo'shma moliyalashtirish sxemalari orqali mustahkamlash texnologik transfer va innovatsiyalarga asoslangan ishlab chiqarishni rag'batlantirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun O'zbekiston innovatsion obligatsiyalar, ilmiy-tadqiqot investitsiyalari uchun imtiyozli soliq rejimlari hamda davlat va xususiy sektor o'rtasida birgalikda moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish orqali o'z moliyaviy vositalarini kengaytirishi kerak. Bundan tashqari, innovatsion mablag'larni taqsimlashda shaffoflikni ta'minlash, loyihalar monitoringini takomillashtirish va natijaga yo'naltirilgan moliyalashtirishni joriy etish tizimga ishonch va mas'uliyatni oshirishga yordam beradi.

Xulosa

O'zbekistonda innovatsiyalarga asoslangan iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi ko'p jihatdan moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari qanchalik samarali tashkil etilgani va amalga oshirilayotganiga bog'liq. So'nggi yillarda hukumat tomonidan maxsus innovatsion jamg'armalar, texnoparklar tashkil etish, startaplarni qo'llab-quvvatlash dasturlari yo'li bilan ushbu sohani mustahkamlash bo'yicha muhim choralar ko'rildi. Biroq, xususiy sektorning cheklangan ishtiroki, venchur kapitaldan foydalanish imkoniyatining pastligi, ilmiy-tadqiqot muassasalari va ishlab chiqarish korxonalari o'rtasidagi aloqaning yetarli emasligi kabi ko'plab muammolar saqlanib qolmoqda.

Barqaror innovatsion ekotizimni barpo etish uchun moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish va xususiy investorlar, banklar va xalqaro hamkorlarni innovatsiyalarni moliyalashtirishda ishtirok etishga undaydigan shart-sharoitlarni yaratish juda muhim. Birgalikda moliyalashtirish modellarini kengaytirish, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar uchun soliq imtiyozlarini joriy etish, innovatsion mablag'larni taqsimlashda shaffoflikni oshirish tizimga ham samaradorlikni, ham ishonchni oshirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya vazirligi. (2024). 2022-2030 yillarda O'zbekistonning innovatsion rivojlanish strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Hukumati.
2. Karimov, B. va Rahimova, D. (2023). Rivojlanayotgan mamlakatlarda innovatsiyalarni moliyalashtirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning o'rni. Journal of Economic Studies, 5(2), 45–53.
3. Jahon banki. (2023). O'zbekiston innovatsion ekotizimini baholash: tadqiqotlar, ishlanmalar va tijoratlashtirishni kuchaytirish. Vashington, D.C.: Jahon banki nashrlari.
4. Mamatov, A. (2022). Innovatsiyalarni moliyalashtirishda davlat-xususiy sheriklik: O'zbekiston tajribasi. Markaziy Osiyo iqtisodiy sharhi, 4(1), 88–95.
5. OECD. (2021). O'tish davri iqtisodiyotida innovatsiyalarni moliyalashtirish. Parij: OECD nashriyoti.
6. Abdullaev, S., & Ismailova, N. (2023). O'zbekistonda innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishga moliyaviy vositalarning ta'siri. Iqtisodiy islohotlar va innovatsiyalar jurnali, 2(4), 67–75.
7. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Yevropa Iqtisodiy Komissiyasi (UNECE). (2022). O'zbekistonning barqaror rivojlanishi uchun innovatsiyalar sharhi. Jeneva: Birlashgan Millatlar Tashkiloti nashrlari.

8. To'raev, F. (2023). Innovatsion siyosat va kichik korxonalarni qo'llab-quvvatlashda davlat moliya institutlarining roli. O'zbekiston iqtisodiy tadqiqotlar jurnali, 3(1), 112–120.